

MARKO MAUNULA

ARVOITUS NIMELTÄ AMERIikka

**Yhdysvaltojen tie
siirtokunnista supervallaksi**

Helsinkiissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

© Marko Maunula ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Kartat: Ari Suramo

Kustannusosakeyhtiö Otava
Uudenmaankatu 10, 00120 Helsinki
tuoteturvallisuus@otava.fi

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-51622-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Sisällys

Esipuhe.....	7
1. Virginia ja Uusi-Englanti	13
2. Vallankumouksia ja vaikeita valintoja	39
3. Lännen merkitys amerikkalaisessa kulttuurissa.....	65
4. Amerikka ja uusi ihminen	87
5. Montako Amerikkaa mahtuu Yhdysvaltoihin?	107
6. Sisällissota ja jälleenrakennus 1861–1877	133
7. Yhdysvallat ja maailma.....	155
8. Usko ja uskonto Amerikassa	177
9. Amerikan bisnes on bisnes.....	199
10. Väkivallan valtakunta.....	221
11. Amerikkalainen politiikka	241
Kiitokset ja krediitit	263
Lähteitä ja lisälukemista	265

Esipuhe

Yhdysvaltojen ymmärtämisen näennäinen helppous tekee siitä vaikeaa. Miltei jokainen länsieurooppalainen ihminen on varttunut amerikkalaisen viihdeteollisuuden, talouden ja sotilasmahdin varjossa. Useimmat meistä puhuvat hyvää tai ymmärrettävää englantia, usein amerikkalaisin sananparsin ja painoituksin. Amerikan-englanti on itsestään selvä läntinen *lingua franca*, ja amerikkalainen populaarikulttuuri antaa yhteisen puheenaiheen eurooppalaisille Islannista Italiaan. Yhdysvallat on läsnä puhelimissamme, mediassa, työelämässä ja päivittäisessä kulttuurissa.

Näemme usein amerikkalaiset ja heidän kulttuurinsa osana läntistä yhteisöä siinä missä espanjalaiset, ranskalaiset, britit tai ruotsalaiset. Amerikkalaiset ovat kuin kovaan ääneen puhuvia, leveästi hymyileviä, ylisosiaalisia ja huonosti informoituja eurooppalaisia. Sitten amerikkalaiset äänestävät ensin Barack Obaman ja heti hänen jälkeensä Donald Trumpin presidentiksi, ja eurooppalaiset raapivat päätään yrittäessään ymmärtää näitä kummallisia ihmisiä.

Amerikkalaisten kulttuurinen ja alueellinen kirjo jää usein eurooppalaisille vieraaksi. Eurooppalaiset ovat, ymmärrettävästi, usein paremmin tietoisia sisilialaisten ja toscanalaisten tai skånelaisten ja jämtlantilaisten eroista kuin vaikkapa alabamalaisten ja massachusettsilaisten ajattelun ja kulttuurin merkittävistä eroavaisuuksista. Yli 330 miljoonan asukkaan Yhdysvallat on pinta-alaltaan miltei yhtä suuri kuin Eurooppa ilman Venäjää. Texasin

osavaltio on liki kaksi kertaa suurempi kuin Saksa, vahvojen alueellisten kulttuurien maa.

Todellisuudessa Yhdysvaltoja ei ole ainoastaan yksi. Maan sisäiset erot ovat merkittäviä, ja ne ulottuvat siirtokuntien ja maan osien vuosisatojen takaisiin syntytarinoihin. Etelä vastaan pohjoinen on eroavaisuuksista selkein ja tunnetuin, kuten jokainen *Tuulen viemää* -elokuvan nähnyt tietää, mutta se ei ole silti ainoa jännite. Maaseutujen ja kaupunkien, etnisten ja sosioekonomisten ryhmien sekä koulutettujen ja kouluttamattomien välillä on perustavaa laatua olevia erimielisyyksiä perustuslaista, demokratiasta ja koko Yhdysvaltojen olemuksesta.

Eroavaisuudet ovat puskeneet amerikkalaiset näkemään maansa politiikan liki eksistentiaalisena taisteluna Yhdysvaltojen sielusta. Kiistojen intensiivisyys heijastuu myös Eurooppaan, missä kymmenet miljoonat ihmiset seuraavat amerikkalaisia vaalikampanjoita liki samalla intensiteetillä kuin oman maansa politiikkaa.

Ottaen huomioon, kuinka paljon Yhdysvallat merkitsee Euroopalle, vanhan mantereen asukkaiden Amerikka-tuntemus voisi olla parempi. Viittaukset ”jenkkeihin” tai Yhdysvaltojen summittainen käsittely eurooppalaisiin maihin verrattavana valtiona vaikeuttavat nyanssirikkaamman kuvan kehittämistä. Yhdysvallat on enemmän manner tai maanosa kuin valtio. Maan nimi kirjoitetaan edelleen aiheellisesti monikossa.

Tämä kirja pyrkii valottamaan hieman Yhdysvaltojen monimuotoisuutta. Miten sen osavaltiot ja alueet syntyivät? Miksi sen siirtokunnat ja osavaltiot olivat niin riitaisia, mikä kulminoitui vuosien 1861–1865 sisällissotaan? Miksi maa on vielä tänäänkin niin ristiriitainen, hajanainen ja taipuvainen äkkinäisiin suunnanmuutoksiin?

Historioitsijana tehdasasetukseni on etsiä selitystä nykypäivään menneisyydestä. Liki 35 vuoden Yhdysvalloissa asumisen ja maan

historian, kulttuurin ja talouden tutkimisen jälkeen olen vakuutunut historian tuntemuksen tärkeydestä Yhdysvaltojen ymmärtämisessä. Silti tämä on tulkinta Yhdysvaltojen kulttuurista ja sen syntymästä. Kirja on paikoin impressionistinen, koska niin on sen kohdekin.

Kun aloitin opiskeluni Atlantassa, Georgia State Universityssa vuonna 1992, muutin erilaiseen maahan. Opinnot, matkat maan liki jokaiseen osavaltioon ja maanosaan, amerikkalainen arki ja maata ravistelleet tapahtumat 9/11-terrori-iskuista Barack Obaman ja Donald Trumpin vaalivoittoihin todistivat minun asuvan monimuotoisessa, tempoilevassa ja kärsimättömässä maassa, jonka äänestävä enemmistö on valmis ja halukas nopeisiin suunnanmuutoksiin. Samanaikaisesti opin ymmärtämään sen kulttuurin kivilajan voiman ja pysyvyyden.

Tämä kirja ei ole historian oppikirja. Teos pyrkii selittämään Yhdysvaltojen syntyä, alueellista kirjoa, poliittista ajattelua, taloutta, arvoja, uskontoa ja muita sen kulttuurin rakennuspalikoita. Historia on siinä tärkeässä mutta ei ainoassa roolissa. Laaja aihepiiri vaatii laajaa perspektiiviä, eli satunnaisesti nyanssit ja sivujuonet – tai jopa suurten sotien kaltaiset tutut tarinat – saavat pakon sanelemina melko kursorisen käsittelyn.

Yhdysvaltojen ymmärtäminen on helpompaa, kun tiedämme maan eri osien ja alakulttuureiden sekavat juuret ja synty tarinat. Se ei koskaan syntynyt yhden suuren suunnitelman tuloksena. Jokainen alkuperäisistä 13 siirtokunnasta syntyi erilaisista motiiveista, erilaisten eturyhmien ja toiveiden tuloksena. Eri uskonnot, kielet, kulttuurit, tulokkaat, taloudelliset motiivit ja ilmastot ohjasivat niiden syntymää ja kehitystä.

Amerikan ymmärtäminen on oma pienteollisuuden alansa. Jack Kerouack etsi sitä tien päältä 1940–1950-luvuilla. Edward Hopper

tutki Amerikan kuvakieltä maalauksissaan. Walt Whitman kuuli sen laulavan runoissaan. Elokuvaohjaajat John Fordista Quentin Tarantinoon ovat kuvailleet myyttistä amerikkalaisuutta sadoista eri näkökulmista. Amerikkalaiset taiteilijat ja tutkijat taistelevat jatkuvasti ymmärtääkseen omaa maataan ja sen kulttuuria. He jopa kutsuvat ulkomaalaisia mukaan talkoiisiin selittämään ja analysoimaan kotimaataan.

Yhdysvaltojen ymmärtäminen vaatii monta eri perspektiiviä. Maan osat ovat ajoittain toisilleen vihamielisiä – joskus väkivaltaan saakka. Maa on kuin riitaisa suku, joka satunnaisesti kokoontuu häihin tai hautajaisiin tilapäisen yhtenäisyyden hengessä. Yritys tunkea Alabama ja Kalifornia samaan lokeroon on yhtä hassua kuin vaikkapa Suomen ja Romanian käsittely yhtenä yksikkönä, vaikka ne kuuluvatkin samaan eurooppalaiseen kattojärjestöön.

Olen joskus verrannut Yhdysvaltoja esiintymislavaan, jossa eri ryhmät suorittavat omia performanssejaan – toisistaan riippumatta mutta satunnaisesti yhteistyötä tehden tai muuten vaikuttaen toistensa esityksiin. He riitelevät lavan hallinnosta ja olemuksesta. Kokeelliset avantgarde-ryhmät, monologejaan toistavat yhden esiintyjän aktit, perinteiset teatteriryhmät ja bilettävät rockbändit ovat kaikki osa kakofonista, luovaa ja alati kiehtovaa esitystä.

Yhdysvalloista ei ole yhtä totuutta. En voi olla irvistämättä, kun joku sutaisee leveällä pensselillä ja sanoo Yhdysvaltojen olevan materialistinen tai kaksinaismoralistinen, typerä tai aggressiivinen, tällainen tai tuollainen. Maan loputon monimuotoisuus tekee siitä vaikean tai jopa mahdottoman summattavan. Sadat novellistit, filosofit, esseistit, matkakirjailijat ja tieteilijät ovat yrittäneet selittää maata muille ja itselleen – niin amerikkalaiset kuin ulkomalaisetkin.

Suomessa syntyneenä ja kasvaneena amerikkalaisena toivon, että onnistun edes hieman avaamaan amerikkalaista kulttuuria ja

ajattelua sekä sen monia ilmentymiä suomalaisille lukijoille omasta atlanttisesta ja globaalista perspektiivistäni. Onnistumisista kiitos kuuluu opettajilleni – niin ammattilaisille kuin ystävilleni. Mahdolliset virheet ja väärät tulkinnat ovat vain ja ainoastaan minun vastuullani.

1. LUKU

Virginia ja Uusi-Englanti

Englantia puhuva Pohjois-Amerikka syntyi sekoituksesta puolivillaisia taloudellisia ja uskonnollisia unelmia, pienen budjetin kolonialismia ja onnekkaita sattumia. Tulevan Yhdysvaltojen ristiriitaisuus ja monimuotoisuus olivat tärkeä osa sen syntytarinaa. Etelän ja pohjoisen väliset erot muokkasivat alusta asti maan taloutta, politiikkaa ja kulttuuria.

Tämän päivän Yhdysvallat on sattumien summa. Lontoolla ei ollut koskaan selkeää ja johdonmukaista suunnitelmaa Pohjois-Amerikan kolonisoimiseksi. Elisabet I, Jaakko I, Kaarle I tai Kaarle II eivät istuneet piirustus-pöydän ääreen pohtimaan mantereen asteittaista valloitusta ja tuomista englantilaiseen tai (vuoden 1707 Skotlannin ja Englannin valtioliiton jälkeen) brittiläiseen etupiiriin. Brittiläinen Pohjois-Amerikka syntyi kuin tilkkutäkki, jonka räätelit tekivät parhaansa sovittaakseen eri palaset jotenkuten yhteen.

Englannin valtaapitävät halusivat siivun vauraudesta, jota Espanjan ja Portugalin laivat toivat kotisatamiinsa. Rikkaimmat osat uudesta maailmasta olivat jo vankasti näiden hallussa. Englanti – sekä Ranska, Alankomaat ja hetkellisesti myös Ruotsi – joutuivat poimimaan murusia espanjalaisten pöydältä. Pohjois-Euroopan uudet tulokkaat asuttivat pienempiä Karibian saaria, joita Espanja ei kyennyt tai vaivautunut puolustamaan.

Pohjois-Eurooppalaiset katsoivat myös Pohjois-Amerikan itärannikkoa. Ehkä sieltä löytyisi kultaa tai muita taloudellisia mahdollisuuksia? Maata sieltä ainakin löytyisi seikkailuhenkille nousukaille, nälkärajoilla kurjisteleville köyhille sekä muille väestönkasvun ja taloudellisen muutoksen koettelemille epätoivoisille eurooppalaisille.

Jokaisen amerikkalaisen siirtokunnan syntytarina oli erilainen. Ne ponnistivat erilaisista taloudellisista tarkoituksiperistä, poliittisista motiiveista, ja uskonnollisista tai utopistisista visioista. Pohjois-Amerikan englantilaisten siirtokuntien syntymät

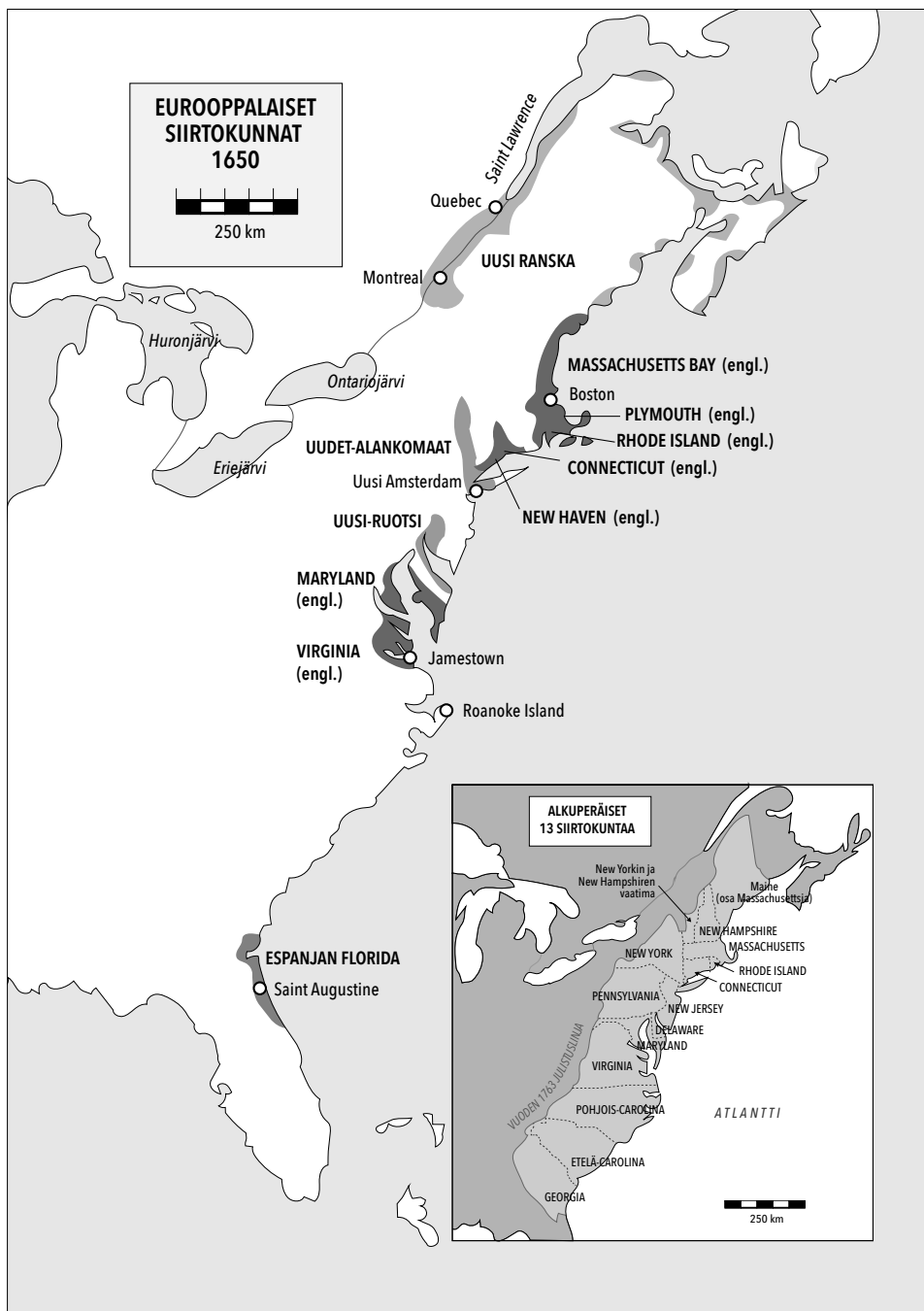
ajoittuivat vuosien 1607 ja 1733 väliselle aikahaitarille. Ne syntyivät eri paikkoihin, eri aikoina ja erilaisista syistä. Siirtokuntien välinen yhtenäisyys oli vähäistä. Niiden kontaktit Lontooseen olivat usein läheisemmät kuin muihin siirtokuntiin.

Ilmaston sanelemat taloudelliset erot yhdistettynä siirtokuntien erilaisiin syntytarinoihin ja yhteiskuntafilosofioihin loivat alueellisia jännitteitä. Virginian rahanhimoiset individualistit eivät katsooneet maailmaa samoilla silmillä kuin Uuden-Englannin uskonnolliset fanaatikot eli niin kutsutut pyhiinvaeltajat ja puritaanit.

Alueiden erot osoittavat tämän päivän Yhdysvaltojen kulttuurisen, poliittisen ja taloudellisen hajanaisuuden juurten ulottuvan syvälle ja kauas. Talouden, väestön ja puolueiden muutokset ovat muokanneet vaalikarttaa vuosisatojen saatossa, mutta sen metapoliittiset rakennuspalikat ovat yhä pitkälti samat. Paikka muokkaa sen asukkaiden maailmaa.

Ehkä paras ja kärkevin esimerkki alueiden eroavaisuuksista löytyy maan kahden vanhimman onnistuneen englantilaisen siirtokunnan, Virginian ja Massachusettsin, tarinoista. Englantilaiset perustivat Virginian Jamestownin vuonna 1607, ja niin kutsutut pyhiinvaeltajat, kalvinistiset uskonnolliset fanaatikot, laskeutuivat laivasta nykyisen Massachusettsin alueelle vuonna 1620. Linnuntietä nämä siirtokunnat sijaitsivat noin 750 kilometrin päässä toisistaan, mutta kulttuuriltaan, väestöllisesti ja taloudellisesti ne muodostivat kaksi hyvin erilaista maailmaa.

KUNINGATAR ELISABET I oli 1500-luvun lopulla hyväksynyt pari aikaisempaa yritystä rakentaa siirtokunta Amerikkaan, mutta ne olivat kaatuneet heikkoon suunnitteluun ja huonoon onneen. Englantilaiset olivat nimenneet heitä kiinnostavan kaistaleen Pohjois-Amerikan rannikkoa Virginiaksi, naimattoman kuningattarensa kunniaksi. Englantilaiset olivat oppineet epäonnistumisistaan.

Yhdysvaltojen itärannikon varhaiset siirtokunnat ja merkittävät kaupungit.

Nyt, 1600-luvun alussa, he uskoivat ymmärtävänsä, miten paljon resursseja ja kärsivällisyyttä projekti vaatisi.

Englantilaiset olivat operoineet amerikkalaisilla vesillä jo vuosikymmeniä. Englantilaiset merikapteenit olivat myyneet Afrikasta hankkimiaan orjia espanjalaisille ja tilaisuuden tullen ryöstelleet espanjalaisia kauppalaivoja. Uskonnollisten konfliktien, monimutkaisen diplomatian ja aggressiivisen imperialismien muokkaama esimoderni maailma oli hämmästyttävä paikka, jossa kanssakäymisen muoto vaihteli tilanteen ja voimasuhteiden muutosten myötä.

Kuningas Jaakko I oli siunannut Virginian asuttamiseen tähtäävän projektin huhtikuussa 1606. Englantilaiset olivat jo reilun vuosisadan katselleet kateellisina Espanjan kasvavaa amerikkalaista imperiumia. Sen laivasto kantoi kultaa ja hopeaa uuden mantereen kaivoksilta Espanjan hoviin ja talouteen. Uusi ja eksoottinen nautintoaine tupakka kävi kaupaksi Euroopassa. Perunan, tomaatin ja maissin kaltaiset uudet viljelystuotteet rikastuttivat vanhan mantereen ruokavaliota.

Virginian kauppakomppania, alueen rahoituksesta ja hallinnosta vastaava organisaatio, sijoitti projektiin kolme laivaa ja yli sata miestä. Se evästi heidät perustamaan pysyvän siirtokunnan sekä etsimään arvometalleja ja mahdollista vesireittiä uuden mantereen läpi. Tarjotut resurssit ja kuninkaan kannatus houkuttelivat kylliksi lähtijöitä uuteen maailmaan.

Jamestownin rahoittajat ja projektin johtajat ymmärsivät haasteet. He olivat mukana realistisin odotuksin ja kirkkain silmin. Silti optimismi ja toiveet arvokkaista mineraaleista, jalokivistä ja muusta vauraudesta ohjasivat heidän toimiaan ja tavoitteitaan. Aikaisemmat kokemukset kertoivat sijoittajille, että siirtokunta Virginiassa oli riskialtista spekulatio, jonka onnistuminen vaati rahaa, ihmishenkiä ja runsaasti onnea.

Englantilaiset rantautuivat joen suistoon 4. toukokuuta 1607 ja nimesivät joen kuninkaansa kunniaksi. He valitsivat tukikohdalleen suojaisten paikan Jamesjoen mutkasta, turvallisen etäisyyden päässä merestä ja alueella satunnaisesti partioivista espanjalaisista sotalaivoista. Jamestown, muutaman hökkelin ja suoja-aidan ryhmittymä jokirannasta ponnistavalla niemenulokkeella, astui historiaan ensimmäisenä onnistuneena ja pysyvänä englantilaisena siirtokuntana Amerikan mantereella.

Pian rantautumisen jälkeen John Smith, sotilas ja seikkailija, otti ohjat siirtokunnasta. Englantilaiset ryhtyivät töihin. Osa miehistä aloitti kylvötoimet, ja matkaan pestatut kirvesmiehet rakensivat suojia miehille ja tarvikkeille. Jotkut lähtivät sijoittajien määräysten mukaisesti joen yläjuoksulle etsimään arvokkaita mineraaleja ja muita mahdollisia tulonlähteitä sekä vesireittiä syvemmälle sisämaahan ja länteen.

Englantilaiset tiedostivat nopeasti, että heidän selviytymisensä riippui aluetta asuttavista powhatan-intiaaneista. Smith ja muut siirtokunnan asukkaat halusivat ostaa ruokaa alkuperäisasukkailta sekä saada tietoa mahdollisista arvometalleista ja jalokivistä. Powhatanit suvaitsivat englantilaisten läsnäoloa ainakin osittain, koska toivoivat heitä hyödyttäviä kauppasuhteita tulokkaiden kanssa. Eurooppalaisten aseet, veitset, astiat ja muut tarvikkeet olivat amerikkalaisille alkuperäisasukaille haluttuja tuotteita.

Kristoffer Kolumbuksen ensimmäisestä kontaktista amerikkalaisten kanssa oli kulunut jo 115 vuotta, ja tässä ajassa sekä intiaanit että eurooppalaiset olivat oppineet ymmärtämään paremmin toistensa motiiveja ja toimintatapoja. Silti eri heimojen ja kylien toisistaan poikkeavat agendat hämmensivät ja pelottivat englantilaisia. Tulokkaat oppivat nopeasti, että vaikka alkuperäisasukkaat halusivat tehdä kauppaa ja sietivät heidän läsnäoloaan, nämä pyrkivät kontrolloimaan kanssakäymistä. Englantilaisten oli pysyttävä

varpaillaan intiaanien kanssa. Jatkuva väkivallan uhka varjosti kanssakäymistä molemmin puolin.

Alkuperäisasukkaat osoittivat valtaansa käyttäytymällä yllättävästi. Vieraanvarainen ystävällisyys saattoi vaihtua uhittelemaan aggressioon. Kauppasuhteet yhden kylän kanssa eivät estäneet sen naapuriyhteisöä hyökkäämästä Jamestowniin. Väkivallan arvaamattomuus ja etujen ristiriita – niin alkuperäisasukkaiden ja tulokkaiden välillä kuin sisälläkin – leimasi kanssakäymistä vuosikymmenten ajan.

Keväällä 1609 John Smith luki lakia Jamestownin asukkaille: ”Hän joka ei työskentele, ei myöskään syö.”

Kaksi vuotta Jamestownin asuttamisen jälkeen Smith tiedosti, että ainoastaan tiukka kuri kykeni pelastamaan romahduksen partaalla olevan siirtokunnan. Kriisitilanteisiin tottunut Smith ymmärsi uransa ja henkensä olevan vaarassa.

Väkivalta ei ollut siirtokunnan ainoa vakava haaste. Jamestownin sijainti oli turvallisuuden kannalta hyvä, mutta soinen maaperä soveltui heikosti maanviljelykseen. Huono hygienia, epäterveellinen ympäristö, juomakelvoton vesi, outo ilmasto ja kasvava toivottomuus surmasivat tulokkaita. Siirtokunnan johtajat näkivät asukkaiden vajoavan tappavaan apatiaan, mikä sai Smithin kieltämään leivän toimettomilta.

Kun talvi 1609–1610 saapui Virginiaan, alueella oli 500 englantilaista. Lontoo oli toistuvasti lähettänyt siirtokuntaan uusia asukkaita, ruokaa, työkaluja ja muita tarvikkeita. Edellisenä kesänä Lontoo oli laivannut Virginiaan yhdeksän alusta ja satoja uudisasukkaita, mutta atlanttinen hurrikaani oli iskenyt saattueeseen ja tuhonnut ison osan tarvikkeista. Lopulta Jamestowniin rantautui runsaasti uusia nälkäisiä suita mutta ei juurikaan ruokaa tai muita tarvikkeita.

Tulokkaat joutuivat elämään Jamestownin suojaseinien takaisessa turvapaikassa. Intiaanien hyökkäykset ja kesän kuivuus vaikeuttivat maanviljelyä. Kun ruoka loppui, englantilainen siirtokunta oli romahduksen partaalla. Nälän ja kuoleman talvi uhkasi tuhota koko englantilaisen siirtokuntaprojektin.

Keväällä 1610 asukkaista oli elossa enää 60. He olivat syöneet hevosia, rottia, koiria, kissoja ja ihmisiä. Eloonjääneet kertoivat, kuinka nälkäiset olivat kaivaneet kuolleiden tovereidensa ruumiita haudoista ja syöneet ne. Eräs asukas oli tappanut, suolannut ja syönyt vaimonsa. Hän selvisi talvesta, mutta rikoksen paljastuminen keväällä vei hänet hirsipuuhun.

Kun avustuslaivat rantautuivat keväällä, niiden kapteenit totesivat siirtokunnan tilanteen toivottomaksi. He autoivat eloonjääneet laivoihin ja aloittivat paluumatkan kohti Englantia. Joen suulla matkalaiset tapasivat toisen, hyvin varustetun avustuslaivaston. Se oli tuomassa uusia asukkaita, ruokaa ja muita tarvikkeita Jamestowniin. Englantia kohti lähteneet laivat kääntyivät takaisin. Jamestown oli tilapäisesti pelastettu, mutta se etsi edelleen oikeutusta olemassaololleen.

Siirtokunta nilkutti eteenpäin löytämättä toivottuja mineeraaleja tai muita rikkauksia. Virginia oli sijoittajille loputon rahareikä ja useimmille tulokkaille joukkohauta. Jopa epätoivoiset englantilaiset uudisasukkaat alkoivat epäröidä projektin mielekkyyttä. Kodittomuus Englannissa alkoi näyttää paremmalta vaihtoehdolta kuin kuolema vieraassa maassa nälän, tautien tai intiaanien uhrina. Siirtokunnan tulevaisuus roikkui ohuen langan varassa. Sijoittajat ja tulokkaat menettivät uskonsa tuhlatu punta ja ihmishenki kerrallaan. Tulevaisuus näytti toivottomalta.

Mutta sitten, vuonna 1614, lontoolaisessa varastossa tapahtui ehkä vuosisadan merkittävin asia koko maailmassa. Ensimmä-

mäinen sato hyvälaatuista virginialaista tupakkaa myytiin lontoolaisille kauppiaille.

1600-luvun alkuun tultaessa tupakka oli vakiinnuttanut asemansa Englannissa. Jaakko-kuninkaan vastustuksesta huolimatta piipunpoltto levisi maassa. Filosofi ja valtiomies Francis Bacon kommentoi vuonna 1610 savuttelun yleisyyttä kotimaassaan havaittuaan tupakoinnin synnyttävän riippuvuutta.

Eräs Virginian johtohahmoista, John Rolfe, oli kokeillut tupakanviljelyä jo siirtokunnan alkusuoralla, mutta alueella luonnonvaraisena kasvanut palturitupakka, *Nicotiana rustica*, ei vedonnut kuluttajiin. Englantilaiset polttivat mieluummin pehmeämmän makuista espanjalaisten kasvattamaa ja myymää *Nicotiana tabacum* -lajiketta.

Espanjalaiset olivat tehneet parempien tupakansiemementen myymisestä ulkomaalaisille kuolemalla rangaistavan rikoksen, mutta Rolfe onnistui saamaan haltuunsa pussillisen *Nicotiana tabacum* -siemeniä. Parempi kasvi, aikaisemmissa kokeilussa hankittu tietotaito ja suotuisat säät johtivat kelpvolliseen satoon tasokasta virginialaista tupakkaa.

Rolfe lähetti ensimmäiset näytteet Virginian tupakkaa Englantiin kesällä 1613. Vaikka se ei ollut aivan espanjalaisen tuotteen veroista, tupakan kelpollinen laatu yllätti englantilaiset ostajat. Seuraavana vuonna Rolfe lähetti satonsa Lontooseen, jossa se kävi kaupaksi hyvään hintaan. Virginia oli löytänyt taloudellisen oikeutuksensa, ja siirtokunnan tulevaisuus oli turvattu. Englantilaiset olivat nyt mantereella pysyvästi. Siirtokunnan merkitys Euroopan tupakkabisneksessä oli niin merkittävä, että tänään *Nicotiana tabacum* tunnetaan Suomessakin nimellä virginiantupakka.

Siirtokunnan pahimmat koettelemukset siirtyivät historiaan. Tupakka teki Virginiasta englantilaisten taloudellisen kasvu-

keskuksen, jossa kohtuullinen sijoituspääoma, kova työ ja ripaus tuuria teki monesta tupakanviljelijästä vauraan muutamassa vuodessa. Englantilaisten tupakanhinku puski virginialaiset askel askeleelta syvemmälle intiaanien maille kylvämään addiktoivaa kasvia liki jokaiselle kelvolliselle maapläntille. Vuonna 1638 Virginia laivasi kolme miljoonaa paunaa tupakkaa Englantiin. 1680-lukuun mennessä sen vienti Englantiin ja Eurooppaan kasvoi jo 25 miljoonaan paunaan.

Tupakansavun tuoksuinen toive vauraudesta sai ihmiset liikkeelle. Englantilaisten massamuutto uuteen maailmaan oli alkamassa, ja laivasaattueet toivat tulokkaita Karibialle ja Pohjois-Amerikan mantereelle jatkuvana virtana. Vuoteen 1640 mennessä Virginiassa asui jo yli 10 000 meren ylittänyttä ja heidän jälkeläistään. Vuonna 1670 väkimäärä oli yli 35 000 henkeä. Tupakka on suuressa vastuussa siitä, että Pohjois-Amerikassa puhutaan englantia ja me tunnemme maan nimeltä Yhdysvallat.

Tupakan avaama reitti nopeaan rikastumiseen sekä plantaasitalouden mahdollistava ilmasto ja alueen väestörakenne ruokkivat vahvan yksilökeskeistä kulttuuria. Virginiasta kehittyi prototyyppi amerikkalaisesta *boom townista*, joka houkutteli tuhansia seikkailuhenkisiä ja epätoivoisia ihmisiä etsimään uutta alkua. Virginiasta tuli terävien kyynärpäiden, riskinottajien ja yksilön vapautta painottavien tulokkaiden maailma. Se ei ollut niinkään yhteisö kuin valtaa ja vaurautta tavoittelevien individualistien temmelyskenttä.

Noin puolet valkoisista tulijoista saapui paikalle velkaorjina. Väestönkasvu, muutokset maanviljelyksessä ja yleinen taloudellinen tilanne olivat heikentäneet työmarkkinoita Englannissa. Työtömyys, mahdollisuuksien puute kotimaassa, kallis laivamatka ja Virginian nopea kasvu sai tuhannet epätoivoiset nuoret kirjoittamaan puumerkkinsä velkaorjan työsopimukseen.

Velkaorja sitoutui sovitun mittaiseen työsopimukseen isäntänsä kanssa. Hän sai sopimuksessa yleensä laivamatkan uuteen maailmaan sekä isäntänsä kustantamat vaatteet ja ylläpidon. Sopimus kesti useimmiten neljästä seitsemään vuotta, minkä jälkeen velkaorja sai tavallisesti jonkin verran rahaa, ruokaa, vaatteita ja muita tarvikkeita itsenäisen elämän aloittamiseen.

Maanomistajan valta suhteessa työvoimaansa oli niin totaalinen, että termi velkaorja on oikeutettu. Laki tuomitsi pakoa yrittäneet pidennettyihin työsopimuksiin, ja naispuolisen velkaorjan raskaus johti pidentyneeseen palvelusaikaan. Joidenkin maanomistajien julmuus ja halu maksimoida työvoimansa tuottavuus ruokki epäinhimillistä työkuluttuuria, jossa köyhän työvoiman ihmisarvo oli alhainen.

Elokuun 1619 loppupuolella *White Lion* laski ankkurinsa Jamestownin satamaan. Hollannin prinssi Moritsin siunauksen alla ope-roivan aluksen miehistö oli rosvonnut portugalilaisen laivan nykyisen Meksikon rannikolla saaden saaliikseen Afrikasta kaapattuja ja orjaksi nykyisen Meksikon alueelle aiottuja ihmisiä. Ennen paluumatkaansa Eurooppaan sen miehistö kauppasi parikymmentä afrikkalaista Jamestownin tupakanviljelijöille.

Nämä ensimmäiset afrikkalaiset eivät saapuneet alueelle orjina. Konsepti oli Jamestownin asukkaille ja lainsäädännölle vieras. Englantilaiset auttoivat kynän afrikkalaisten käteen ja ohjasivat näitä raapustamaan puumerkkinsä velkaorjasopimukseen. Afrikkalaisten laillinen status oli sama kuin alueelle saapuneiden epätoivoisten eurooppalaisten köyhien valkoisten. Sopimuksen päätyttyä he aloittaisivat itsellisen elämän.

Orjuus hiipi Virginiaan asteittain. Virginialaisen orjalainsäädännön kehityksessä näkyy Barbadosin, ensimmäisen englantilaisen rotupohjaiseen orjuuteen perustuvan siirtokunnan, vaikutus.

Oikeusistuimien dokumentit ja muut aikalaisten kuvaukset kertovat vuosikymmenten prosessista, jossa afrikkalaisia velkaorjia ryhdyttiin ajan saatossa käsittelemään eriarvoisesti. Karanneet mustat velkaorjat saivat kiinni jäädessään kovempia rangaistuksia kuin heidän valkoiset toverinsa. Vuonna 1640 oikeusistuin tuomitsi mustaihoisen John Punchin elinikäiseen velkaorjuuteen rangaistukseksi toistuvista pakoyrityksistä.

Punchin rangaistuksesta oli lyhyt matka lakikirjoihin kirjattavaan orjuuteen. Työvoimapulan vaivaamat tupakanviljelijät ryhtyivät määrittelemään uudelleen afrikkalaisperäisten laillista asemaa. Vuonna 1662 Virginia määritteli orjuuden äidiltä perityksi lailliseksi statukseksi, eli orjanaisen lapsi syntyi orjaksi.

Vanhan mutta osuvan kiteytyksen mukaisesti Virginiasta tuli yhteiskunta, jossa oli orjia. Mutta myöhemmin monista eteläisen plantaasitalouden siirtokunnista tuli orjayhteiskuntia, joissa tämä instituutio muokkasi liki kaikkea elämää niin asukkaiden arjessa kuin siirtokunnan politiikassakin. Aggressiivinen individualismi, orjuus, yksilön oikeuksien painottaminen yhteisöllisten velvollisuuksien kustannuksella sekä plantaasitalouden mahdollistava ilmasto ja maaperä valoivat tulevan Yhdysvaltojen etelän kivijalan.

KUN VIRGINIA ALOITTELI muodonmuutosta kituvasta siirtokunnasta tupakkaparonien dominoimaksi kasvukeskukseksi, englantilaisten pyhiinvaeltajien, pilgrimien, yhteisö pohti tulevaisuuttaan hollantilaisessa Leidenin kaupungissa. Alankomaat oli tarjonnut lahkolle turvapaikan, mutta he olivat valmiita ottamaan fyysistä ja henkistä etäisyyttä synnin ja uskonkiistojen repimään Eurooppaan.

Pyhiinvaeltajat olivat paenneet Englannista Leideniin vuonna 1609. Elisabet I ja Jaakko I olivat vainonneet kalvinistista uskonlahkoa, joka tuomitsi kuningashuoneen johtaman anglikaanisen

kirkon peruuttamattoman mädänneeksi. Suvaitseva, laajemman uskonvapauden nimeen vannova Leiden tarjosi turvaa, mutta pyhiinvaeltajat eivät olleet niinkään kiinnostuneita uskonvapaudesta kuin mahdollisuudesta paeta Babylonista ja perustaa oikein uskovien yhteiskunta epäpuhtaan kirkon ja henkisesti korruptoituneen yhteiskunnan ulottumattomiin.

Saatuaan kuninkaalta luvan matkustaa uuteen maailmaan ja asettautua hieman Virginiasta pohjoiseen joukko Leidenin pyhiinvaeltajia palasi Englantiin ja Plymouthin satamakaupunkiin. Sieltä *Mayflower*-niminen laiva vei heidät nykyisen Massachusettsin alueelle, kauas Virginian maallisesta rahan ja synnin temmelyskentästä. *Mayflower* saapui Amerikan rannikolle marraskuussa 1620. Tulokkaat havaitsivat saapuneensa satoja kilometrejä aiottua pohjoisemmaksi, mutta vedet olivat liian myrskyisät ja ruokavarastot liian tyhjät uuteen purjehdukseen. Matkustajat asettautuivat Uuteen-Englantiin pakon edessä.

Hieman alle puolet *Mayflowerin* matkustajista oli lähtenyt Leidenista. Plymouthissa heidän joukkoonsa oli liittynyt perheitä, joiden omistautuminen uskolle ei ollut aivan leidenilaisten luokkaa, palvelijoita ja muuta työväkeä sekä uutta alkua ennemmin kuin jumalaa etsiviä nuoria miehiä. Englanti, kuten isot osat muuta Eurooppaa, oli juuri sukeltanut syvään lamaan. Taloudellinen epätoivo täytti Karibialle, Virginiaan ja Uuteen-Englantiin suuntaavia laivoja vuosikausien ajan.

Ennen rantautumista matkustajat, englantilaisia kun olivat, pitivät tarpeellisena luoda siirtokunnalle karkeat mutta sitovat säännöt. Pyhiinvaeltajat katsoivat epäluuloisesti kovapintaisia nuoria miehiä, jotka vaikuttivat häiritsevän innostuneilta mahdollisuudesta elää lain kouran ulottumattomissa. Marraskuun 20. päivänä seurueen aikuiset miehet sitoutuivat Plymouthiksi nimetyn siirtokunnan hallintoa koskevaan demokraattiseen päätöksentekoon sekä lupasivat

totella yhteisesti tehtyjä päätöksiä. Uuden-Englannin hallinnolliset siemenet oli istutettu. Lyhyt dokumentti kasvoi ajan saatossa erääksi amerikkalaisen demokratian syntymätodistuksista.

Ensimmäiset vuodet Uudessa-Englannissa noudattivat monien siirtokuntien historiasta tuttua kaavaa. Aliravitsemus ja sairaudet tappoivat 45 tulokasta. Yhteisöllä ei silti ollut muuta vaihtoehtoa kuin jatkaa asumusten rakentamista ja tulevan jumalallisen yhteisönsä visioimista. 16. maaliskuuta 1621 heidän jumalansa lähetti merkin varjeluksesta: nuori intiaanimies käveli keskelle pelokkaiden ja varautuneiden englantilaisten yhteisöä ja tervehti heitä heidän omalla kielellään: "Welcome, Englishmen!"

Intiaani nimeltään Samoset oli oppinut hieman englantia kotiseudullaan Mainessa toimineilta turkismetsästäjiltä ja kalastajilta. Hän kertoi englantilaisille alueen heimoista ja päälliköstä sekä toisesta englannintaitoisesta intiaanista. Squanto oli wampanoag-intiaani, jonka englantilaiset olivat kaapanneet Mainen rannikolla vuonna 1614 ja vieneet viideksi vuodeksi Eurooppaan. Hän oli palannut Uuteen-Englantiin vuonna 1619 englantilaisen retkikunnan oppaana ja tulkkina. Paikalliset intiaanit hyökkäsivät englantilaisia vastaan ja ottivat Squanton yhteisöönsä.

Kuten Virginiassa ja niin monessa muussa siirtokunnassa kautta Amerikan, intiaanit ja englantilaiset tarkkailivat toisiaan sekoituksella opportunistista uteliaisuutta ja varovaista epäluuloisuutta. Väkivalta ja vaihtokauppa olivat molemmat mahdollisuuksien rajoissa. Intiaaneja kiehtoivat englantilaisten tuotteet ja teknologia, ja Plymouthin asukkaat tiesivät kuolevansa nälkään ilman intiaaneja. Suhde konkretisoitui Squanton saapumisessa pyhiinvaeltajien leiriin.

Squanto opetti englantilaiset viljelemään maissia, näytti heille hyvät kalapaikat ja niksiti majavien pyydystämiseen turkiskauppaa